ECOLOGISCH ONDERZOEK
NATUURWETGEVING

Vleermuis- en huismusonderzoek

Snellenweer, Werkendam

In het kader van de Wet natuurbescherming

Martin W. van den Hoorn

Datum oplevering: 26 oktober 2018

EONW-rapport: EONW.RA1811.01

In opdracht van: Werkendamse Projectontwikkelings Maatschappij bv.

Citeren als:

Hoorn, M.W. van den, 2018. Vleermuis- en huismusonderzoek Snellenweer, Werkendam. In het kader van de Wet natuurbescherming. Rapport EONW.RA1811.01. EONW|Ecologisch Onderzoek Natuurwetgeving.

Inhoud

1 Aanleiding 2
2 Plangebied 2
3 Onderzoeksinspanning 2
4 Resultaten 3
4.1 Vleermuizen - waarnemingen 3
4.1.1 Kraamperiode (1 juni, 2 juni, 3 juni, en 7 juli) 3
4.1.2 Paarperiode (18 augustus en 8 september) 5
4.2 Vleermuizen – aanwezige functies 5
4.2.1 Foerageergebied 5
4.2.2 Vliegroute 5
4.2.3 Verblijfplaatsen 6
4.3 Huismus 6
4.3.1 Waarnemingen 6
4.3.2 Aanwezige functies 7
5 Ingreep 7
6 Effectenanalyse 8
6.1 Vleermuizen 8
6.1.1 Foerageergebied en vliegroutes 8
6.1.2 Voortplantingsplaatsen of rustplaatsen 8
6.2 Huismus 9
7 Toetsing Wet natuurbescherming 9
8 Conclusies 9
8.1 Aanbevelingen 9
9 Bronnen 10
Bijlage 1: Waarnemingskaarten 11

1 Aanleiding

De initiatiefnemer is van plan om een voormalig schoolgebouw te slopen en herbouw te realiseren. Voor de wijziging van het bestemmingsplan is in 2018 een ecologische quickscan in het kader van de Wet natuurbescherming uitgevoerd (Haan, 2018). Uit deze quickscan bleek dat het voorkomen van verblijfplaatsen van vleermuizen in de school niet afdoende konden worden uitgesloten. Ook werd geconcludeerd dat de vegetatie in noorden van het plangebied mogelijk in de winter van belang kan zijn voor huismus (*Passer domesticus*).

De Werkendamse Projectontwikkelings Maatschappij heeft EONW verzocht het benodigde onderzoek uit te voeren.

2 Plangebied

Het plangebied betreft een perceel gelegen aan de Snellenweer te Werkendam (gemeente Werkendam) in de provincie Noord-Brabant (Afbeelding 1).

Afbeelding 1: Ligging van het plangebied met de begrenzing in oranje weergegeven. © Ondergrond Publieke Dienstverlening op de Kaart Loket 2018.

3 Onderzoeksinspanning

Het plangebied is in 2018 op vleermuizen onderzocht in de ochtend van 1 juni, de avond van 2 op 3 juni, de ochtend van 3 juni, de avond van 7 op 8 juli, rond middernacht op 18 augustus en rond middernacht

op 8 september. In de kraamperiode (15 mei- 15 juli) is het plangebied, met uitzondering van 1 juni, met 2 personen onderzocht. Hierbij is ook de ruimere omgeving geïnventariseerd.

Het struweel in het plangebied en de ruime omgeving daarvan is op 6 en 20 oktober 2018 op gebruik door huismussen onderzocht.

In Tabel 1 zijn de weersomstandigheden tijdens de veldbezoeken weergegeven. Tijdens de bezoeken voor vleermuizen voldeed het weer aan de eisen die het Vleermuisprotocol 2017 daaraan stelt. Ook is de optimale tijd van 30 dagen tussen de bezoeken in de kraamperiode (15 mei – 15 juli) en 20 dagen in de paarperiode (15 augustus – 1 oktober) in acht genomen. Voor het onderzoek is er vanuit gegaan dat kraamverblijfplaatsen van zowel gewone dwergvleermuis (*Pipistrelllus pipistrellus*) als laatvlieger (*Eptesicus serotinus*) niet konden worden uitgesloten. De massa van het gebouw in het plangebied is als te laag ingeschat om het gebouw te laten fungeren als massawinterverblijfplaats. Daarom is er slechts één gericht bezoek uitgevoerd naar de functie van massawinterverblijfplaats. Er is gebruikt gemaakt van een Petterson D240X heterodyne batdetector met time expansion aangevuld met een Edirol opname-apparaat. In het paarseizoen is er aanvullend gebruik gemaakt van een Batscanner stereo.

Voor het onderzoek naar het gebruik van struweel door huismussen in de winter bestaat geen protocol. Omdat oktober als ruim na de broedperiode wordt beoordeeld is EONW van mening dat gebruik in oktober een goede weergave geeft van het gebruik van het struweel in het winterhalfjaar.

Tabel 1: De weersomstandigheden per bezoek.

Datum	Soortgroep	Dagdeel	Neerslag	Bewolking	Temperatuur	Wind	Personen
01-06-2018	vleermuizen	ochtend	geen	onbewolkt	18 °C	1 bft	1
02-06-2018	vleermuizen	avond	geen	licht bewolkt	17 °C	1 bft	2
03-06-2018	vleermuizen	ochtend	geen	onbewolkt	16 °C	1 bft	2
07-07-2018	vleermuizen	avond	geen	onbewolkt	20 °C	1 bft	2
18-08-2018	vleermuizen	middernacht	geen	onbewolkt	14 °C	1 bft	1
08-09-2018	vleermuizen	middernacht	geen	bewolkt	13 °C	2-4 bft	1
06-10-2018	huismus	ochtend	geen	onbewolkt	17 °C	1-2 bft	1
20-10-2018	huismus	ochtend	geen	onbewolkt	16 °C	1-2 bft	1

4 Resultaten

Waarnemingskaarten zijn opgenomen in Bijlage 1. De symbolen geven waarnemingen weer, geen individuele vleermuizen of huismussen.

4.1 Vleermuizen - waarnemingen

4.1.1 Kraamperiode (1 juni, 2 juni, 3 juni, en 7 juli)

Gewone dwergvleermuis

Tijdens de veldbezoeken in de kraamperiode is vrijwel alleen de gewone dwergvleermuis waargenomen.

Aan de westzijde van de school werd niet noemenswaardig gefoerageerd. Waarnemingen duurden vaak erg kort (enkele seconden) en betroffen mogelijk ook dieren die primair aan de oostzijde foerageerden maar even over de school vlogen om ook aan de westzijde een prooi te pakken. Aan de oostzijde werd drukker gefoerageerd. Vooral de combinatie van bomen en water maakte foerageren hier aantrekkelijk. Toch was het ook aan deze zijde nooit druk met foeragerende dieren in de zin dat er langdurig een groter aantal dieren (>5) foerageerden.

Ook werden er diverse overvliegende dieren waargenomen. Aan de oostzijde betroffen dit dieren die zich oriënteerden op de bomen en het water, of dieren die over de school vlogen. Er was geen eenduidigheid in vliegrichting. Aan de westzijde van de school was dit anders. Meerder malen werden er foeragerende dieren op het binnenplein aangetroffen. De dieren vlogen rondjes (tot 13 rondjes aan toe) en het neigde naar zwermgedrag. Toch was er geen aandacht voor het gebouw. Later bleek dat dit overvliegende dieren waren die vanuit het westen kwamen, even kort foerageerden op het binnenplein en dan vervolgens langs de school in zuidelijke richting vlogen. Waarschijnlijk houden zich in de luwte van het binnenplein insecten op, en weten de dieren uit ervaring dat het de moeite loont om hier even te blijven foerageren (Afbeelding 2). Het betrof altijd één exemplaar tegelijk.

Aanwijzingen voor verblijfplaatsen in de school zijn niet waargenomen.

Afbeelding 2: Uitsnede kaart overvliegende dieren (rood = gewone dwergvleermuis en geel is laatvlieger). Vliegbeweging is met zwarte pijl weergeven. Complete kaart bevindt zich in Bijlage 1. © Ondergrond Publieke Dienstverlening op de Kaart Loket 2018.

Laatvlieger en ruige dwergvleermuis (Pipistrelllus nathusii)

Laatvlieger en ruige dwergvleermuis zijn beide vier keer foeragerend waargenomen. Waarnemingen van beide soorten duurden erg kort (enkele seconden). Uitzondering hierop zijn waarnemingen van ruige dwergvleermuis in de zuid-oosthoek van het plangebied. Nabij het water werd langduriger gefoerageerd.

Foeragerend laatvliegers passeerden telkens al foeragerend langzaam het plangebied. Twee maal is een overvliegend exemplaar waargenomen.

Aanwijzingen voor verblijfplaatsen in de school zijn niet waargenomen.

4.1.2 Paarperiode (18 augustus en 8 september)

Tijdens de veldbezoeken in de paarperiode is naast de gewone dwergvleermuis ook de ruige dwergleermuis aangetroffen. Naast enkele kort foeragerende dieren betrof het ook een roepend mannetje uit het gebouw aan de Pauwelsweer 20 te Werkendam. In de spouw van deze woning moet zich dan ook een paarverblijfplaats van ruige dwergvleermuis bevinden. In het plangebied zijn alleen een of twee roepende mannetjes van een gewone dwergvleermuis aangetroffen. Het betroffen enerzijds waarnemingen van een baltsvlucht langs de bomenrij aan de zuidgrens van het plangebied en anderzijds incidentele waarnemingen op en langs het schoolplein. Ter hoogte van de school zijn geen roepende dieren waargenomen. Er zijn dan ook geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van een paarverblijfplaats in de school. De waarnemingen worden als volgt geïnterpreteerd:

- de waarnemingen van de baltsvlucht aan de zuidrand van het plangebied betreffen waarnemingen van een baltsend mannetje dat of aan de zuidrand van zijn paarterritorium vliegt en/of zijn paarverblijf in het zuidelijk gelegen zorgcomplex heeft. Dit gebouw is gezien de massa en bouw veel geschikter als paarverblijf dan de school.
- De waarnemingen op het schoolplein waren incidenteel en heel kort. Dit zijn waarnemingen van een mannetje dat meer westelijk zijn paarverblijf heeft en af en toe aan de oostkant van zijn territorium vliegt.

Op 7 september werd om 23:45 ineens druk zwermgedrag van de gewone dwergvleermuis ter hoogte van de Pauwelsweer 20 te Werkendam waargenomen. Dit is een aanwijzing dat zich hier een winterverblijf van gewone dwergvleermuizen bevindt.

4.2 Vleermuizen – aanwezige functies

4.2.1 Foerageergebied

In het plangebied werd alleen door gewone dwergvleermuis noemenswaardig gefoerageerd en dan met name rond de bomen nabij het water. Omdat het ook aan deze zijde nooit druk met foeragerende dieren was, en omdat er langs het water ook buiten plangebied ruime foerageermogelijkheden zijn wordt het plangebied niet beoordeeld als essentieel foerageergebied.

4.2.2 Vliegroute

Het is niet eenduidig hoe de vliegbeweging langs de school moet worden geïnterpreteerd. Het is geen vliegroute in de zin van dat er gedurende een korte tijd geconcentreerde aantallen dieren langs vliegen. Het lijkt er meer op dat de dieren ontdekt hebben dat er in de luwte op het schoolplein goede korte foerageermogelijkheden zijn en dat zij bewust deze route nemen om primair te foerageren en niet om

vanuit een kraamkolonie de kortste weg naar een geschikt foerageergebied te nemen. Hoe deze vliegbeweging ook beoordeeld moet worden, het is in ieder geval geen essentiële vliegroute. In en rond het plangebied zijn ruim voldoende geleidende structuren om op te oriënteren die als alternatief kunnen dienen.

4.2.3 Verblijfplaatsen

Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat er in het plangebied verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig zijn. In de directe omgeving van het plangebied bevinden zich wel enkele paarverblijfplaatsen van gewone en ruige dwergvleermuizen en een winterverblijfplaats van gewone dwergvleermuis.

4.3 Huismus

4.3.1 Waarnemingen

Op beide onderzoeksdagen zijn in de struiken aan de noordwestzijde (Afbeelding 2, blauwe cirkel, Afbeelding 4) een aantal (jonge) huismussen waargenomen. Het exacte aantal huismussen op deze `kwetterplek' was niet te bepalen. Visueel zijn er telkens vier dieren tegelijk waargenomen, maar gezien de interactie en de animositeit in de struiken op 20 oktober is de schatting dat het toch minimaal 10 dieren betrof.

Afbeelding 3: Uitsnede kaart huismuswaarnemingen. Geel = huismus. Vliegbeweging is met rode pijl weergeven. Complete kaart bevindt zich in Bijlage 1. © Ondergrond Publieke Dienstverlening op de Kaart Loket 2018.

Op beide dagen was er een duidelijke uitwisseling waar te nemen met een kwetterplek ten westen van het plangebied. Hier waren een aantal dieren luidruchtig aanwezig in een grote conifeer en in een vuurdoorn. Mogelijk betrof het ook hier ruim 10 dieren. Op 6 oktober vlogen er dieren vanuit de struiken naar een kleine hazelaar in de voortuin van Snellenweer nummer 8 (Afbeelding 4) en was er een roepend dier aanwezig in de dakgoot van nummer 4. Ten oosten van het plangebied waren vrijwel geen mussen aanwezig. Op 6 oktober werd er een roepend mannetje waargenomen in een robinia in een voortuin aan De Graaff. Op 20 oktober waren er twee dieren aanwezig in een vlier aan de Voetweide en een in een robinia nabij de Aldi aan de Floreffestraat.

Afbeelding 4: Kwetterplek in plangebied, huismus ter hoogte van kwetterplek, huismus in hazelaar bij Snellenweer nr. 8.

4.3.2 Aanwezige functies

De in Afbeelding 3 aangegeven blauwe zone maakt een belangrijk onderdeel uit van de huismussenpopulatie ten westen van het plangebied. De telkens aanwezige vogels en de duidelijke interactie met de kwetterplek ten westen van het plangebied maken dit overduidelijk. De wijk ten westen van het plangebied is heel groen en voor de huismussen zijn voldoende alternatieven voor de struiken om te fungeren als kwetterplek/winterrustplaats e.d. (Afbeelding 5).

Afbeelding 5: Groene buurt met voldoende alternatieven om als kwetterplek/winterrustplaats te fungeren.

5 Ingreep

In het plangebied wordt het huidige pand gesloopt en vervangen door nieuwbouw. In Afbeelding 6 is een impressie van de bouwplannen opgenomen.

Afbeelding 6: Impressie van de bouwplannen. © Pouderoyen Compagnons.

6 Effectenanalyse

6.1 Vleermuizen

6.1.1 Foerageergebied en vliegroutes

Het plangebied is alleen voor de gewone dwergvleermuis van enig belang als foerageergebied. Het gaat dan om de bomen nabij het water. In de impressie van de bouwplannen (Afbeelding 6) is te zien dat deze zone niet ontwikkeld wordt en dat ook dit deel (niet essentiële) foerageergebied gespaard blijft. Een negatief effect op foerageergebieden is dan ook niet aan de orde.

De waargenomen vliegbeweging is in ieder geval geen essentiële vliegroute en er zijn voldoende alternatieven voor deze vliegbeweging voor handen. Een negatief effect op vliegroutes is dan ook niet aan de orde.

6.1.2 Voortplantingsplaatsen of rustplaatsen

In het plangebied zijn geen voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van vleermuizen aangetroffen. Wel zijn er paarterritoria net buiten het plangebied aangetroffen. Sloop en herbouw heeft geen effect op deze paarterritoria.

6.2 Huismus

De kwetterplek/winterverblijfplaats van de huismussen in het westen van het plangebied is weliswaar van belang, maar gezien de aanwezige alternatieven niet van essentieel belang. Het verwijderen van deze kwetterplek heeft dan ook geen (direct) negatief effect op de huismus

Om te zorgen dat het leefgebied van de huismus voldoende robuust blijft is het wel belangrijk dat deze zone of behouden blijft of na de ingreep weer zo wordt ingericht dat deze de huidige functie weer kan vervullen. Alleen op deze wijze blijft de wijk voldoende geschikt voor het duurzaam huisvesten van de huismus.

7 Toetsing Wet natuurbescherming

Omdat in het plangebied geen voor vleermuizen of huismussen essentiële functies aanwezig zijn leidt de ingreep niet tot een overtreding van de verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming.

8 Conclusies

De volgende conclusies worden getrokken:

- het plangebied maakt deel uit van het leefgebied van de gewone en ruige dwergvleermuis en de laatvlieger;
- in het plangebied zijn geen winter-, kraam- zomer- of paarverblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig;
- in het plangebied zijn geen essentiële voortplantings- of rustplaatsondersteunende functies zoals een essentieel foerageergebied of essentiële vliegroute aanwezig;
- in het plangebied is een niet essentiële kwetterplek/winterrustplaats voor huismussen aanwezig;
- alleen door het handhaven van de huidige kwetterplek/winterrustplaats of door het herstellen van de huidige situatie met wintergroene struiken en struiken met doornen zoals meidoorn blijft het groen in de wijk voldoende robuust om de huismuspopulatie ook op langere termijn duurzaam te kunnen herbergen;
- het slopen van het pand leidt dan ook niet een overtreding van de Wet natuurbescherming.

8.1 Aanbevelingen

Het plangebied maakt deel uit van het leefgebied van de huismus en diverse vleermuissoorten. De verwachting is dat al deze soorten door de ophanden zijnde energietransitie sterk onder druk komen te staan. Daarom wordt dringend geadviseerd om in de geplande nieuwbouw voorzieningen voor deze soorten op te nemen. Hierbij kan worden gedacht aan ingemetselde nestkasten of vleermuisverblijven

9 Bronnen

Haan, K.S. 2018. Quickscan flora en fauna. Snellenweer te Werkendam. April 2018. Staro Natuur en Buitengebied.

Bijlage 1: Waarnemingskaarten

Legenda
Begrenzing plangebied
Waarnemingen zomer
Gewone dwergvleermuis - overvliegend
Laatvlieger - overvliegend
EOMW
ECOLOGISCH ONDERZOEK
NATUURWETGEVING
Hier kort foeragerend en dan doorvliegend
de Graaff
Snelleweer

Legenda
Begrenzing plangebied
Waarnemingen najaar
Gewone dwergvleermuis - roepend
Gewone dwergvleermuis - zwermend
Gewone dwergvleermuis - winterverblijfplaats
Ruige dwergvleermuis - roepend
Ruige dwergvleermuis - paarverblijfplaats
Gewone dwergvleermuis - paarterritoria
EONW
ECOLOGISCH ONDERZOEK
NATUURWETGEVING
de Graaff
Sneltenweer

Kwetterplek in vuurdoorn en conifeer > 10 dieren?
1 dier in dakgoot
Uitwisseling
Kwetterplek van jonge dieren aantal > 10
1 dier in hazelaar
1 dier in robinia
1 dier in robinia
2 dieren in vliertje
Legenda
Begrenzing plangebied
Huismus
Huismus waarneming
EONW
ECOLOGISCH ONDERZOEK NATUURWETGEVING